

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Центр заочної форми навчання
Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
д. е. н., професор Козак Ю. Г.

“ ” 2018 року

ВИПУСКНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності міжнародна економіка

За темою:

«Підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства-дистриб'ютора в галузі сільського господарства (на прикладі ТОВ «Агро-Захист»))»

Виконавець студентка 4 курсу, 7 групи
центру заочної форми навчання
Ліберова Анна Григорівна

Науковий керівник:
к. е. н, викладач
Сукач Ольга Олексіївна

ОДЕСА – 2018 рік

АНОТАЦІЯ

Ліберова А.Г., «Підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства-дистриб'ютора в галузі сільського господарства (на прикладі ТОВ «Агро-Захист»)), випускна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «міжнародна економіка».

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2018 рік

Випускна робота бакалавра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – процес формування міжнародних конкурентних переваг підприємства ТОВ «Агро-Захист»

У роботі розглядаються теоретичні аспекти підходів до міжнародної конкурентоспроможності. Проаналізовано теоретико-методичні та організаційно-економічні рішення щодо підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності аграрних підприємств. Запропоновано рекомендації підприємству ТОВ «Агро-Захист» щодо підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності для покращення його фінансових результатів.

Ключові слова: міжнародна економіка, міжнародна конкурентоспроможність підприємства, конкуренція, сільськогосподарська галузь, аграрний сектор, підприємство-дистриб'ютор.

ANNOTATION

Liberova A.H., «Increasing the international competitiveness of the distributor in the field of agriculture (for example, Agro-Zahist Ltd.)», thesis for Bachelor degree in specialty «International Economic»

Odessa National Economic University

Odessa, 2018

Final work of Bachelor degree consists of three chapters. The object of the research is the process of formation of international competitive advantages of the enterprise "Agro-Zahist" Ltd.

Theoretical aspects of approaches to international competitiveness are considered in the diploma thesis. The theoretical-methodological and organizational-economic decisions concerning raising the level of international competitiveness of agrarian enterprises are analyzed. Recommendations were offered to the enterprise "Agro-Zahist" Ltd. for raising the level of international competitiveness to improve its financial results.

Keywords: international economy, international competitiveness of the enterprise, competition, agriculture, agrarian sector, distributor.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	8
1.1. Сутність та визначення міжнародної конкурентоспроможності підприємств.....	8
1.2. Економічні чинники, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність підприємств сільськогосподарської продукції	16
1.3. Методи оцінки міжнародної конкурентоспроможності підприємств	20
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА-ДИСТРИБ'ЮТОРА ТОВ «АГРО-ЗАХИСТ».....	30
2.1. Аналіз динаміки зовнішньої торгівлі ТОВ «Агро-Захист»	30
2.2. SWOT-аналіз підприємства ТОВ «Агро-Захист».....	38
2.3. Аналіз рівня міжнародної конкурентоспроможності ТОВ «Агро-Захист» на ринку сільськогосподарської продукції	42
Висновки до розділу 2	47
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТОВ «АГРО-ЗАХИСТ»	48
3.1. Стратегічні напрями підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства ТОВ «Агро-Захист»	48
3.2. Диверсифікація зовнішніх ринків збуту сільськогосподарської продукції як фактор підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства.....	53
Висновки до розділу 3	58
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогоднішній день у державі склалася досить складна економічна ситуація. Більшість аграрних підприємств зазнають великі збитки, але все ж намагаються утриматися на ринку. В таких умовах конкуренція зростає та стає більш жорсткою, тому усі суб'єкти господарювання повинні правильно організувати свою діяльність.

Міжнародна конкуренція є основою функціонування ринкової економіки кожної держави. Відповідно до законів конкуренції відбувається ефективний перерозподіл ресурсів в народному господарстві, задовольняються потреби населення, підвищується ефективність функціонування підприємств.

В нинішніх умовах існує тенденція посилення процесів глобалізації, а з цього випливає і посилення конкуренції на національних та міжнародних ринках. Конкурентоспроможний рівень товарів, підприємств, галузей і країн показує готовність на певних рівнях задовольняти потреби покупця і конкурувати з суперниками.

Підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства як проблема дослідження дає можливість не тільки пізнати її теоретичні аспекти, а й постійно використовувати отримані знання на практиці. Крім того, оцінка міжнародної конкурентоспроможності підприємства настільки тісно пов'язана з поняттям стратегії, стратегічним менеджментом, що набуті навички не можуть залишитися незатребуваними для українських підприємств.

Теоретико-методологічною основою дослідження є наукові праці значної кількості українських та зарубіжних вчених-економістів, серед яких особливо доцільно виокремити: Г. Азоева, І. Александрова, Н. Амеліної, Л. Антонюка, І. Багрової, Л. Балабанової, М. Борисової, Г. Бурука, О. А. Войчака, О. Воронкової, Н. Горбала, І. Грозного, І. Должанської, П. Дудяка, О. Журана, С. Ільчишина, М. Касаткіної, Н. Коваленка, Ю. Козака, О. Кузьміна, В. Кучера, Л. Лісовської, М. Макаренка, Н. Міщенко, В. Павлової, І. Піддубного, С. Позняка,

М. Портера, Г. Рзаєва, В. Романенка, Н. Савельєва, І. Сіваченка, Н. Тарнавської, Р. Фатхутдінова та інших.

Метою випускної роботи є вивчення теоретичних основ забезпечення міжнародної конкурентоспроможності підприємства та практичне використання отриманих теоретичних знань для розробки системи заходів з підвищення міжнародної конкурентоспроможності аграрного підприємства ТОВ «Агро-Захист».

Для реалізації поставленої мети потрібно вирішити наступні завдання:

- дослідити економічну сутність категорії «міжнародна конкурентоспроможність підприємства»;
- систематизувати основні чинники, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність підприємств сільськогосподарської продукції;
- узагальнити методи оцінювання міжнародної конкурентоспроможності підприємств;
- проаналізувати зовнішньоекономічну діяльність підприємства ТОВ «Агро-Захист»;
- здійснити SWOT-аналіз підприємства ТОВ «Агро-Захист»;
- надати оцінку міжнародної конкурентоспроможності ТОВ «Агро-Захист» на зовнішніх ринках сільськогосподарської продукції;
- запропонувати напрями розвитку експортного потенціалу ТОВ «Агро-Захист»;
- розробити рекомендації щодо підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності ТОВ «Агро-Захист».

Об'єктом дослідження є процес формування міжнародних конкурентних переваг підприємства ТОВ «Агро-Захист».

Предметом дослідження виступають теоретико-методичні та організаційно-економічні рішення щодо підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Вихідними даними для дослідження і розробки поставлених задач стали наукові статті провідних вчених-економістів, монографії, періодичні видання, статистична звітність підприємства, внутрішня документація та регламенти

підприємства, що відповідно були оброблені й узагальнені для одержання необхідних висновків і рекомендацій.

У процесі наукового дослідження застосовувалися **загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання**. При теоретико-методичному аналізі міжнародної конкурентоспроможності із загальнонаукових методів застосовано аналіз та синтез, індукція та дедукція, абстрактно-логічний метод, метод узагальнення та класифікації. До спеціальних методів належать метод економічного аналізу (в процесі аналізу динаміки зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Агро-Захист»), графічний (для наочного схематичного зображення результатів дослідження) та табличний методи (подання результатів зведення та групування аналітичних даних зовнішньої торгівлі ТОВ «Агро-Захист»).

Практичне значення результатів відображається в наданні рекомендацій підприємству ТОВ «Агро-Захист» щодо підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності для покращення його фінансових результатів.

За результатами виконання випускної роботи бакалавра **опубліковано 3 наукові статті**:

1. Liberova, A., Sukach, O. Theoretical aspects of research of the international competitiveness of Ukrainian agricultural enterprises / A. Liberova, O. Sukach // Romania (у друці).

2. Ліберова А. Г., Сукач О. О. Теоретичні основи аналізу міжнародної конкурентоспроможності українських агропромислових підприємств / А. Г. Ліберова, О. О. Сукач // Ювілейний Збірник наукових робіт за підсумками студентської наукової конференції МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ, присвячений 50-річчю Факультету міжнародної економіки. – 2018. – Т. 1. – С. 77-82.

3. Ліберова А. Г., Кунділовська Т. А. Стан та перспективи ринку засобів захисту рослин в Україні / А. Г. Ліберова, Т. А. Кунділовська // Ювілейний Збірник наукових робіт за підсумками студентської наукової конференції МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ, присвячений 50-річчю Факультету міжнародної економіки. – 2018. – Т. 1. – С. 290-295.

Наукові результати випускної роботи бакалавра **апробовано** на міжнародній конференції:

1. Ліберова А. Г., Сукач О. О. Проблеми розвитку малих відкритих економік / А. Г. Ліберова, О. О. Сукач // Матеріали виступів Всеукраїнського форуму з проблем міжнародних економічних відносин (в онлайн форматі) (18 квітня 2018 року). – Житомир : ЖДТУ, 2018 (Електронне видання) (у друці).

Обсяг та структура роботи: випускна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 68 сторінок. Робота містить 15 таблиць та 9 рисунків.

ВИСНОВКИ

У випускній роботі розглянуто теоретично-методичні підходи вітчизняних та закордонних вчених-економістів щодо трактування економічного змісту категорії «міжнародна конкурентоспроможність підприємства», проведено економічний аналіз зовнішньоекономічної діяльності підприємства ТОВ «Агро-Захист», рівня його міжнародної конкурентоспроможності та розроблені стратегічні напрямки та заходи щодо підвищення рівня даного показника.

За результатами наукового дослідження, проведеного у даній роботі, можна зробити такі висновки:

1. У сучасній науковій літературі не існує поки що єдиного підходу до визначення сутності поняття «міжнародна конкурентоспроможність підприємства». Неоднозначність трактування поняття «міжнародна конкурентоспроможність» пов'язана з багатогранністю цієї категорії, різноманіттю наукових підходів, а також його складністю.

2. Узагальнено наукові підходи щодо класифікації економічних чинників, які впливають на міжнародну конкурентоспроможність аграрного підприємства. Дані фактори доцільно поділяти на економічні, управлінські та технологічні.

3. Систематизовано методи оцінювання міжнародної конкурентоспроможності підприємства: методи, основані на теорії конкурентних переваг; методи, засновані на теорії ефективної конкуренції; методи, в основі яких лежить теорія якості товару та матричні метод. При певних умовах для оцінки міжнародної конкурентоспроможності підприємств можливе використання кожного із існуючих методів. Однак оцінку міжнародної конкурентоспроможності підприємства краще здійснювати на основі поєднання декількох методів, тому що сучасні особливості діяльності підприємств вимагають врахування впливу як внутрішніх, так і зовнішніх економічних факторів.

4. У випускній роботі досліджено товариство з обмеженою відповідальністю «Агро-Захист». ТОВ «Агро-Захист» є офіційним дистриб'ютором таких компаній: «Щьолково», «Нертус», «АльфаСмартАгро»,

«АгроТехнічніТехнології», «АгроТехноСоюз», «Адама» та офіційним субдистриб'ютором компаній «Басф» та «Байер». ТОВ «Агро-Захист» є одним з найбільших підприємств-дистриб'юторів засобів захисту рослин та насіння в Одеській області. В цілому, проведений аналіз зовнішньоекономічної діяльності підприємство ТОВ «Агро-Захист» показує, що підприємство є імпортозалежним. Економічний аналіз підприємства позитивно відобразив його зовнішньоекономічну діяльність, адже за 3 роки збільшилась майже вдвічі кількість контрактів з іноземними країнами, внаслідок чого спостерігається зростання обсягу імпортованої продукції, що в кінцевому результаті має позитивний вплив на прибуток підприємства.

5. З метою деталізованого аналізу впливу економічних факторів на міжнародну конкурентоспроможність ТОВ «Агро-Захист» здійснено SWOT-аналіз, результати якого є основою для вибору ефективної стратегії розвитку підприємства на українському та зовнішніх ринках.

6. Узагальнено, що для підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства ТОВ «Агро-Захист» необхідно залучити одного висококваліфікованого працівника консалтингового агентства, середньомісячна заробітна якого перевищуватиме її рівень на ТОВ «Агро-Захист». Витрати на аутсорсинг становлять 31 тис. грн в місяць. ТОВ «Агро-Захист» доцільно використовувати послугу раз на півроку і річні витрати складатимуть 62 тис. грн. Згідно експертних оцінок результатом впровадження заходу буде зростання обсягу прибутку близько на 15 %.

7. Основним перспективним напрямком у підвищенні експортної діяльності підприємства ТОВ «Агро-Захист» є вихід на нові ринки збуду, а саме на ринок Європейського союзу. Ціллю ТОВ «Агро-Захист» щодо зовнішньоекономічної стратегії на ринку ЄС повинно бути поява експорту української агропродукції на ринку Польщі, адже поки що підприємство тільки імпортує іноземну продукцію та щорічне зростання обсягів експорту всього асортименту продукції підприємства в ЄС. Головною перевагою для підприємства ТОВ «Агро-Захист» є зміцнення позицій на європейському ринку та збільшення

прибутку на 675000 тис. грн. Термін окупності даного заходу є незначним, а саме 81 день, тому витрати на його здійснення підприємство майже не відчує. Вихід на новий закордонний ринок дасть можливість ТОВ «Агро-Захист» піднятися на новий рівень розвитку та встановити важливі контакти для співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азоев Г. Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика / Г. Л. Азоев. – М.: Центр экономики и маркетинга, 1996. – 208с.
2. Азоев Г. Л. Конкурентні переваги фірми / Г. Л. Азоев, А. П. Челенков. – М.: ВАТ "Друкарня" НОВИНИ ", 2000. – 256 с.
3. Алексеев С. Б. Теоретические аспекты конкурентоспособности предприятий: в 4 т. / С. Б. Алексеев. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – Т. 2. – С. 614-619.
4. Амбросов В. Я., Маренич Т. Г. Наукові положення удосконалення економічного і господарського механізмів розвитку сільського господарства / В. Я. Амбросов, Т. Г. Маренич // Економіка АПК. – 2005. – № 10. – С. 14.
5. Андрианов В. Конкурентоспособность Украины в мировой экономике / В. Андрианов // Экономист. – 1997. – № 10. – С. 23-28.
6. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств / В. Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2002. – 475с.
7. Антология экономической политики: в 2 томах. – М.: МП «ЭКАНОВ», 1993. – 475 с.
8. Базилевич В. Методи конкурентної боротьби [Електронний ресурс] / В. Базилевич // Економічна теорія. Політекономія. – К., 2008. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1405100339949/politekonomiya/metodi_konkurentnoyi_borotbi.
9. Балабанов А. И. Финансы / А. И. Балабанов, И. Т. Балабанов. – СПб.: Питер, 2000. – 192 с.
10. Біляєв О. С. Аналіз методів оцінки конкурентоспроможності підприємств / О. С. Біляєв // Економіка і управління. – 2012. – №2. – С. 94- 99.
11. Башнянин Г. І. Політична економія; Загальна економічна теорія (Ч. 1); Спеціальна економічна теорія (Ч. 2). / Г. І. Башнянин, П. Ю. Лазур, В. С. Медведев – К.: Ніка-Центр, 2000. – 527 с.
12. Борисова В.А. Підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК / В.А. Борисова // Економіка АПК. – 2000. – № 5. – С. 75- 78.

- 13.Борисова Т.М. Конкурентна стратегія на міжнародному ринку: сутність, основні характеристики та види / Т.М. Борисова // Вісн. Хмельн. нац. ун-ту. – 2010. – № 2. – Т. 1 – С. 156-160
- 14.Буряковський В.В. Фінанси підприємств : учб. посіб. / В. В. Буряковський, В. Я. Карамзін, С. В. Каламбет. – Дніпропетровськ : Пороги, 1998. – 246 с.
- 15.Василенко В.О. Стратегічне управління / В. О. Василенко – К.: ЦУЛ, 2003. – 396 с.
- 16.Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. І допов.) [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К. : Ірпінь; ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
- 17.Воронін Г. О. Конкурентоспроможність промислових підприємств / Г. О. Воронін // Економіст. – 2004. – № 6. – С. 18.
- 18.Гайдучький А. П. Інвестиційна конкурентоспроможність аграрного сектора України / А. П. Гайдучький. – К.: Нора-Друк, 2004. – 246 с.
- 19.Грещак М. Г. Внутрішній економічний механізм підприємства: навч. посібник / М. Г. Грещак, О. М. Гребешкова, О. С. Коцюба; за ред. М. Г. Грещака. – К.: КНЕУ, 2001. – 228 с.
- 20.Гринько Т. В. Фактори конкурентоспроможності підприємств / Т. В. Гринько // Держава та регіони. – 2004. – № 2. – С. 50-53.
- 21.Горнфінкель В.Я. Економіка підприємства: підручник для вузів / Під ред.проф. В.Я. Горфинкеля, проф. В.А. Швандара. 4-е изд., перераб. і доп. М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 767 с.
- 22.Должанський І.З. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. / І. З. Должанський, Т.О. Загорна. – К. : Центр початкової літератури, 2006. – 384 с.
- 23.Економічна енциклопедія: у 3 т. / ред. кол.: Мочерний С.В. та ін.. – К.: ВЦ «Академія», 2001. – Т.2. – 848 с.
- 24.Енциклопедичний словник бізнесмена: менеджмент, маркетинг, інформатика / під заг. ред. М.І. Молдованова. – К. : Техніка, 2006. – 856 с.
- 25.Ермалова О. В. Формирование конкурентных преимуществ агропродовольственного комплекса России. / О.В.Ермалова // Вестник

Тамбовского университета (Серия: Гуманитарные науки). – 2009. – № 10 – С. 72-76

26. Жаліло Я. А. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації : монографія / Я. А. Жаліло, Я. Б. Базилук, Я. В. Белінська та ін. – К. : НІСД, 2005. – 388 с.
27. Зверяков М.И. Теоретические проблемы формирования национальной экономической системы: монография / М.И. Зверяков. – Одесса: Астропринт, 2012. – 352 с.
28. Зверяков М.И. Мировой кризис и новая модель экономического развития Бюллетень Международного Нобелевского экономического форума. 2010. № 1 (3). Том 1. – С. 138 – 143.
29. Козак Ю. Г. Кредитно-модульний курс: навч. посіб. / За ред. І. Ю. Сіваченка, Ю. Г. Козака, Н. С. Логвінової. 3-тє вид. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 312 с.
30. Завьялов П. С. Маркетинг у схемах, рисунках, таблицях / П. С. Завьялов. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 496 с.
31. Иванов Ю.Б. Конкурентоспособность предприятия: оценка, диагностика, стратегия / Ю.Б. Иванов. – Харьков: Изд. ХНЭУ, 2004. – 256 с.
32. Иванов Ю. Б. Організаційно-економічні проблеми забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах формування ринкових відносин : автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.06.01 / Иванов Ю.Б. – Х: Харківський держ. Економічний ун-т., 1997. – 32 с.
33. Иванова О. Ю. Конкурентоспроможність експортної продукції: поняття, оцінка та шляхи підвищення / О. Ю. Иванова // Економіст. – 2000. – № 4. – С. 56-58.
34. Карасенков Е. И. Факторы роста конкурентоспособности зернового производства / Е.Карасенков // АПК: Экономика и управление. – 2008. – №8 – С. 64-66.
35. Ковалюк О. М. Фінансовий механізм економіки України / О. М. Ковалюк // Фінанси України. – 2001. – № 9. – С. 22-28.
36. Коковіхіна О. О. Систематизація основних категорій формування

- конкурентоспроможності підприємства / О. О. Коковіхіна // Вісник економіки, транспорту і промисловості. – 2009. – № 26. – С. 88-93.
37. Лі.Е. Роберт. Виробництво свинини: технологія та собівартість в Україні та її конкурентів / Роберт Лі.Е. // Виробництво продуктів харчування. – 2008. –
38. Випуск 5. – С. 4-8.
39. Лозовский Л. Ш. Современный экономический словарь / Л. Ш. Лозовский, Б. А. Райзберг, Е. Б. Стародубцева. – М.: Инфра-М, 1998. – 476 с.
40. Макконелл К.Р. Экономикс: Принципы, проблемы и политика / К. Р. Макконелл, С.Л. Брю. – К.: ХаГар, 1988. – 785 с. – (Пер. с англ. 11-го изд.)
41. Малік М. Й. Основи аграрного підприємництва / М. Й. Малік. – К.: Інститут аграрної економіки, 2000. – 582 с.
42. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. – М.: Прогресс, 1993. – Т. 1. – 415 с.
43. Печінкин А., Фомін В. Про оцінку конкурентоспроможності товарів та товаровиробників / А. Печінкін, В. Фомін // Маркетинг. – 2000. – № 2. – С. 23-27.
44. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент : підручник / Під. кер. А.М. Поддєрьогіна. – К.: КНСУ, 2005. – 536 с.
45. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства : підручник. / С. Ф. Покропивний // – К. : КНЕУ, 2001. – 526 с.
46. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер – М.: Международные отношения, 1993. – 896с.
47. Портер М. Конкуренция / М. Портер. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2001. – 495 с.
48. Портер М. Стратегія конкуренції: Пер. з англ. / М. Портер. – К.: Основи, 1997. – 390 с.
49. Про додаткові заходи щодо кредитування комплексу сільськогосподарських робіт: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 лютого 2000 р. № 398 / Офіційний вісник України. – 2000. – № 9. – С. 3-4
50. Пуцентайло П.Р. Конкурентоспроможність аграрного сектора України: теорія і практика: монограф. / П.Р. Пуцентайло. – Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2011. – 420 с.

51. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовський, Е. Б. Стародубцева; 5-е изд, перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 495 с.
52. Романенко О.Р. Фінанси : підруч. / О. Р. Романенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 312 с.
53. Скудар Г. М. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю підприємства : автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.02.03 / Скудар Г.М. НАН України; Інститут економіки промисловості. – Донецьк, 2000. – 35 с.
54. Сопільник Л.І, Колодійчук А.В. Теоретичні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємств / Л. І Сопільник, А. В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ. – 2009. – № 19.8. – С. 183-187.
55. Стоволос Н. Б. Екологізація як ключовий елемент розвитку АПК / Н. Б. Стоволос // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – Суми: СНАУ. – 2011. – Вип. 9 (50). – С. 170-174.
54. Технологія виробництва продукції рослинництва: підручник / О. Т. Бусенко, В.Д.Стомок, М.В.Штомпель та ін.; за ред.. О.Т.Бусенка. – К.: Аграрна освіта, 2001 – 432 с.
55. Титаренко В. Є. Оцінювання та розвиток конкурентоспроможності промислових підприємств : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / В.Є Титаренко. – Л. : Нац. Ун-т «Львів. Політехніка», 2005. – 20 с.
56. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р.А. Фатхутдинов. – М.: ИНФРА-М. – 2000. – 312с.
57. Фатхутдінов Р. А. Конкурентоспроможність організації в умовах кризи: економіка, маркетинг, менеджмент / Р. А. Фатхутдінов. – М.: Видавничо-книжкоторговий центр «Маркетинг», 2002. – 892 с.
58. Фатхутдінов Р.А. Управління конкурентоздатністю організації: підручник / Фатхутдінов Р.А., Осовська Г.В.; заг. ред. Осовська Г.В. – К.: Кондор, 2009. – 468 с.
59. Шинкаренко В.Г. Управление конкурентоспособностью предприятия / В. Г. Шинкаренко, А. С. Бондаренко. – Харьков : Изд-во ХНАДУ, 2003. – 186 с.

- 60.Царьов В. В. Оцінка конкурентоспроможності підприємства (організацій).
Теорія і методологія: навч. посібник для студентів вузів / В. В. Царьов. – М.:
ЮНІТІ-ДАНА, 2008. – 799 с.
- 61.Юданов А. Ю. Конкуренція: теорія і практика: навчальна практ. допомога. / А.
Ю. Юданов. 3-є видання., випр. та доп. – М.: Вид-во ГНОМ і Д, 2001. – 304 с.
- 62.Офіційна звітність підприємства ТОВ «Агро-Захист».